

Mentharum Nudicipites.

Autore Vinc. de Borbás, Kolosváriuo.

Az alapos systematicus jól tudja, hogy 1—2 kétes növénynek teljes földerítésése systematicai és nomenclaturai tekintetben, egész csoportnak vagy az egész génusnak revideálását, vagy monografikus földolgozását követeli; másképen annak a kevés kétesnek systematicai helyzete és nomenclaturája teljes megalapozásra nem tisztázható. Az a sok, kisebb és nagyobb monografia, mely csak az utolsó két-három évtized alatt, egész génusról vagy a génusnak csak egy-egy természetes csoportjáról (*Endotricha Gentianarum*) megjelent, mind ezt igazolja. Az eredeti forrás vagy eredeti növény nyomán szigorúan megalapítjuk valamely systematicai egységnek systematicai bélyegeit és szorosan határolt földrajzi elterjedését. Ekkor egész sereg más faj vagy eltérés, csaknem megszólít, élénk tárja másnemű jellemét, követeli az ő systematicai bélyegeinek leírását, megnevezését és földrajzi elterjedésének megszabását, vagyis kevés kétes systematicai egység megfejtése után egész sereg másnemű, megnevezetlen eltérés van előttünk. Tudtuk ezt 30 esztendővel ezelőtt is, de nagy volt ellene az idegen-

Jedem gründlichen Systematiker ist es bekannt, dass die vollständige Aufklärung 1—2 dubioser Arten die Revision, ja oft die monographische Bearbeitung in systematischer und nomenklatorischer Beziehung einer Gattung erheischt. Die systematische Stellung und Nomenklatur einiger zweifelhafter Formen ist zur vollkommenen Befriedigung anderswie gar nicht festzustellen. Es beweisen dies die kleineren-grösseren Monographien, welche in den letzten 2—3 Jahrzehnten erschienen sind und welche sich entweder auf eine ganze Gattung oder auf eine oder die andere natürliche Gruppe einer Gattung (zum Beispiel die Endotrichen der Gentianen) beziehen. Auf Grund der Originalbeschreibung oder der Original-exemplare werden die systematischen Merkmale der system. Einheiten streng umschrieben und dann die geogr. Verbreitung derselben festgestellt. Bei solchen Gelegenheiten stossen wir meist auf eine Anzahl anderer Arten oder Abweichungen, welche uns ihre Unterscheidungsmerkmale förmlich aufdrängen und deren Fixierung, die Benennung der Form und die Feststellung ihrer Verbreitung erfordern, — kurzum, die Klärung einiger zweifelhafter system. Einheiten bringt meistens einen Schwarm unbennannter Formen zum Vorschein. Wir wussten dies auch schon

kedés, míg most a gondos kutatót egy-két kétes vagy ismeretlen faj, ha ilyen «útvesztő»-félébe bonyolítja, az erkölcsi elismerés érte — talán magam kivételével — még sem annyira keserítő, mint régebben.

Mintegy 25—30 esztendő óta öpálló működésem is ilyen formán magyarázható meg, a félreismerés kinövéseit ne bolygassuk. Hazai növényeinket másföldivel összehasonlítón tanulmányozván, szorosán magam se maradtam a haza flóráján belül, bizonyos csoportok revisiójával én is átléptem különben gazdag flóratertületünk s kevés elnevezésem vagy inkább a homonymonból eredő átnevezésem a szomszéd flóratertületre is vonatkozik. A csere útján ma nem nehezen kapható anyag összehasonlító földolgozásával másképen alig lehet. Midőn a Balatonmellék *Mentha*-it földolgoztam, a hazai és szomszéd területek irodalmát, de a herbariumomba került anyagát is revideáltam. Bukkantom új eltérésre. Más kevésbé ismeretesnek bélyege szerint a mieinkkel egy sorba állítása kideríti, hogy a mieinkkel össze nem vág, a mieinkhez való systematicai kapása jobban kitűnik.

A Balaton tavának és part-

vor 30 Jahren, doch stiessen wir stets auf eine Befremdung, — während jetzt ein sorgfältiger Beobachter, welcher sich in das Studium zweifelhafter oder unbekannter Arten vertieft, doch eher — vielleicht mit meiner Ausnahme — auf eine moralische Anerkennung rechnen kann.

Auf dieser Weise erklärt sich mein 25—30 Jahre hindurch fortgesetztes, selbständiges Wirken. Ich will hier die durch ein Verkeimen desselben hervorgerufenen Auswüchse nicht näher erörtern.

Gelegentlich des vergleichen den Studiums unserer einheimischen Pflanzen mit ausländischen, bei Revision gewisser Gruppen musste auch ich die Grenzen unseres — übrigens reichen — Florengebietes überschreiten und wenige Benennungen oder vielmehr aus Homonymen stammende Umtaufungen, welche ich vorgenommen habe, beziehen sich auch auf Pflanzen unserer nachbarlichen Florengebiete. Bei comparativer Bearbeitung eines durch Tausch unschwer zu erlangenden Materiales, lässt sich dies gar nicht umgehen. Als ich die Menthen des Balatonseegebietes bearbeitet habe, habe ich nicht nur die Litteratur, sondern auch die in meinem Herbar enthaltenen Exemplare der Nachbargebiete revidiert, bei dieser Gelegenheit bin ich auf neue Formen gestossen. Die Einreihung wieder anderer, weniger Bekannten zwischen unsere, ergab, dass sie sich mit den Unsrigen nicht decken, sie liess

mellékének növényföldrajza stb. (1900) című munkámban a Menthák *Nudicipites* részét közöltem, más rész közöletlen, ezért a herbariumomban lévő és földolgoztam anyagot rövid diagnosissal közrebocsátom. A közös bélyegek közlésével a leírást nem nyújtom. Ez a közlés arra a csoportra vonatkozik, a melyik a *M. aquatica* L. (*M. palustris* MILL.) meg a *M. verticillata* L. között ingadozik, amattól a tetőző levéltelen virágfüzért, emettől a virágzat alsó részének számossabb álörvét örökölvén, mind a kettőtől szártetőző megnyúlt átfüzérjére nézve különböztvén. E csoport a:

aber den systematischen Zusammenhang der Formen besser erkennen.

In meinem Werke «Pflanzengeographie etc. des Balatonsee's und seiner Ufergebiete» (1900) habe ich die Bearbeitung eines Teiles der «*Nudicipites*»-Gruppe der Menthen veröffentlicht, ein anderer blieb unveröffentlicht, diesen lasse ich hier mit kurzen Diagnosen folgen. Die gemeinsamen Merkmale lasse ich weg. Diese Gruppe schwankt zwischen *M. aquatica* L. (*M. palustris* MILL.) und *M. verticillata* L., von jener hat sie die nicht schopfige Inflorescenz, von dieser aber die zahlreicheren Scheinwirtel des unteren Teiles der Inflorescenz geerbt von beiden unterscheidet sie sich durch die verlängerte gipfelnde Scheinnähre. Diese Gruppe bilden die:

Nudicipites BOBB. Term. rajzi fiiz. XIII. 1890. 79; omnes virescentes habitu *M. verticillatae*, foliis conspicue petiolatis pubescentibus, pube tamen virescens foliorum minus diminuante. Verticillastris numerosis. inferne eleganter ab invicem remotis. in apice caulis ramorumque spiciformi-confluentibus, apice summo aphylo (*nudicipite*). *Nudicipites* inter *M. aquaticam* atque *M. verticillatam* quasi medium tenent, ab utraque inflorescentiae apice spiciformi-elongato, aphylo, a *M. aquatica* etiam verticillastris infra pseudospicam numerosis recedunt.

M. subspicata verticillastris a pseudospica separatis paucis pedunculatis differt, species 2—12. sequentes verticillastris pluribus sessilibus magis recedunt. Hue pertinent *Verticillato-capitatae* STRAIL: Essai de Classif. des Menthes, Gand 1887, 47 (*M. Rothii* BOREAU, *M. interrupta* OP., *M. pseudostachya* MALINV.), quas tamen, mihi exemplaribus authenticis deficientibus. omisi.

I. *Verticillastris* infra pseudospicam paucis pedunculatisque. *Foliis latitudine conspicue longioribus basi rotundatis, aut saepius angustatis*:

1. *M. subspicata* WEIHE exsicc., apud FRES. in Flora X. 1827, 407, pro var. *M. hirsutae*, absque diagn., sed cit. *M. hirsuta* ♂ SMITH, quae ex RÖMERS Archiv f. d. Botanik I. 1799, 332 eadem est, ac *M. palustris*

Sole, Menth. 13, t. 6. (non MILL.), ideoque *M. subspicata* probabilis denominatio ob homonym.: var. *subspicata* descripta in *Beckeri* Fl. Frankf. 1828, 221, DÖLL, Rhein. Fl. 1843, 356. Foliis oblongo-ovatis, acutis, argute serratis, hirsutis, inflorescentia in apice caulis ramorumque verticillis 5—6 spicato-confluens, verticillis inferioribus parum remotis, bracteis cordatis suffultis (ex BECK. l. c.), verticillis igitur in apice caulis ramorumque spicam oblongam aphyllam (*pseudospicam*) constituentibus, glomerulis infra spicam axillaribus paucis, conspicue pedunculatis.

In humidis ad Balatonem Keszthelyini. Kenese, Günsii (Özforrás), Puszta-Szent-Lőrinc et Rákos Budae-Pestini, in paludosis ad Parád, Füzes-Gyarmat. Vésztő, Iráz.

Area geogr.

In Austria infer. Eibisthal ad Wilfersdorf (ULLEPITSCH).

In Silesia: Schlawa, Rybnik: Belk (ZIESCHÉ).

In Germania: Lychen (Buchwerder ad Mahlendorf, HEILAND.)

β) *M. soluta* BORB., Magyar orv. és term. vizsg. Munkál. XXV, 1890, 1, 491, eadem glabrata.

Tarodháza, Rákos, Puszta-Szent-Mihály, ad hortum palatini Budae. Haraszi, Vésztő. Füzes-Gyarmat, Iráz. Kót. Somodi cott. Abauj (REUTER), Kakasfalva (Hahnebach: mas; SCHUR).

In Austria infer. Eibisthal.

In Silesia: Rybnik: Belk., Reichenstein: Ober-Plattnitz (ZIESCHÉ.)

γ) *M. calliopsis* BORB. n. sp.

Laete viridis, sparse pilosa, nitens, folia ovata, basi rotundata, breviter in petiolum angustata, inaequaliter majoribus minoribusque dentibus serrata. *M. lamprosomae* (p. 53) affinis, dentibus foliorum apertis, verticillastris spicato-confluentibus, inferne paucis remotis praecipue differt, dum in *M. lamprosoma* verticillastra plura a pseudospica remota sint ideoque *M. calliopsis* minus ac *M. lamprosoma*, a *M. aquatica* diversa est.

Stiria orientalis. In fossis ad Ebersdorf prope Söchau (SABRANSKY).

II. *Verticillastra arillaria plura remota, sessilia subsessiliaque*
A) *Subulidentes* BORB. ined. dentibus calycis subulatis, pedicelli breves, rigidiores, dense hirxti:

a) foliorum basi conspicue angustata; foliis latitudine longioribus:

2. *M. amphioria* BORB. ined. (*M. aquatica* × *parietariaefolia*) foliis angustioribus, magis elongatis, lanceolatis, basi apiceque conspicue acutatis, illis *M. parietariaefoliae* similibus, medio serratis, utrinque pilosis. Inflorescentia verticillata capitato-terminata. Pedicelli calycisque hirsutissimi, pilis elongatis ut in *Campanocalycibus*, patentibus reflexisque, at calycis dentes *Tubocalycium* acuminati.

In Silesia: Berthelsdorf prope Reichenbach (SCHUMANN).

In Bohemia orientali: Teleci ad Palicka (B. FLEISCHER),

3. *M. perarguta* BORB. ined. (*M. aquatica* × *ballotaefolia*)

Subalbicanti-villosa; foliis ovatis, basi apiceque parum angustatis, argute serratis. utrinque albicanti-villosis: inflorescentia verticillata, in apice caulis breviter spicata; pedicelli atque calyces breviter hirti.

In humidis ad Bohuslavice cott. Trencsény (HOLUBY).

In Silesia loc. certiore non indicato (FIEK).

4. *M. nuaiceps* BORB. Term. r. füz. XIII, 1890, 79 (*M. abruptiflora* × *Schleicheri*) foliis oblongo-vel simpliciter ovatis, supra sparse pubescentibus viridibus, subtus densius pilosis, caule, ramis inflorescentiaque cano-pubescentibus, verticillastris minoribus, omnibus remotis vel paucis in apice caulis confluentibus, summo apice aphyllis, inferne bracteis canescentibus latioribus suffultis.

In paludosis exsiccatis ad Vésztő passim, sat rara, hinc et inde magis copiosa, Kót, Iráz, Vaskóh, Bánffy-Hunyad, inter Bongárd et Hermány, Brassó, Német Szent-Gróth et Tömörd (WALSB.), Szegszárd, Rákos. Angyalmező Budae-Pestini, Békás-Megyer, Garamkövesd: inter segetes *Cannabis sativae*, Stubnya, Lucski, Posonij (SABR.!).

In Austria inferiore: Eibisthal (ULLEP.).

In Moravia: Gross-Ullersdorf (FORMANEK).

In Bohem. orient. Privrat (B. FLEISCHER).

In Germania: Scheibe Pethau (HOFMANN), Bojanow. Trachenberg ad Gross-Bargen (SCHWARZ).

In Serbia: Zaječar (Nicié).

In Scandinavia: Skövde (REINHOLD).

Exemplaria plurima gynodynama femina, ad Vésztő et Eibisthal etiam androdynama rara.

Synon: *M. hirsuta* b) *subspicata* SCHUR. Enum. 1866, 517 — *M. aquatico-arcensis*! SCHUR. l. c. 517 — *M. pseudostachya* BORB. ap. BRIQ. Fragm. monogr. Labiat. 1889, 47, non STRAIL 1876, exemplaria glabriora.

In hanc seriem pertineret *M. serotina* HOST, Fl. Austr. II. 1831, 143, quae tamen ob homonymon TENOREI Flora part. di Nap. I. 472, 1823, Flora 1824, 183, Fl. Nap. Prodr. app. IV. 27, 1823, Sylloge Fl. Neap. 1831, 281, obsoleta est et verosimiliter in aliam formam, jam denominatam cadit.

Variat:

2) *M. Henrici* BORB. Magyar orv. term. vizsg. Munkál. XXV. 1890/1, 490, pseudospica aphylla, foliis ovatis, subtiliter serratis, utrinque cum caule magis villosulis.

Nyulas ad lacum Peisonis.

3) *M. heleonastes* H. BRAUN, Verhandl. zool. botan. Gesellsch. 1890, 415, foliis parvis, obsolete, fere crenato-serratis.

In Austria inferiore.

4) *lamprostachys* BORB. ined. inflorescentia sparsius pilosa nitens.

Iráz, Kót, Vésztő rarior, ad Znaim Moraviae (OBORNY).

5) *M. spathulifrons*, BORB. ined. foliis minoribus abbreviatis: inferioribus longitudine brevioribus, fere reniformibus, superioribus,

late ovatis, subcordatisque, serratis, obtusis vel obtusiusculis, utrinque nitenti-pilosis, breviuscule petiolatis.

Ad Daniae fossas prope Raavod fl. havn. Sept. 1868 leg.

LANGE.

ζ) *M. eriosoma* BORB. ined. Caule foliisque patenti-villosis, pilis satis densis, elongatis, tenuissimis, aestate magis evanescentibus. Foliis caulinis maioribus ovatis, ovato-oblongisve, infraxillaribus abbreviatis, late ovatis.

In Germania: in paludosis, ad fossas prope Weissenburg (F. SCHULTZ herb. norm. n. 339, et 128, pro parte, formis aliis mixta).

δ. *M. bulgarica* BORB. ined. Foliis lanceolatis, mediocribus, utrinque angustatis, superne peracutatis, dentibus humilibus peracute serratis, utrinque sparse pilosis, verticillastris inferioribus axillaribus, superne spicato-confluentibus, purpureis.

In humidis ad Ichtiman Bulgariae (FORMÁNEK).

β) Folis basi ± cordatis, abbreviatis, latitudine plerumque brevioribus.

6. *M. Fivaldszkyana* BORB. Term. r. füz. XIII. 1890, 77 foliis ovatis, basi leviter cordatis, acutis, argute serratis, utrinque canescenti-villosulis: inflorescentia elongata gracillima, tenuis, inferne eleganter interrupta, superne spiciformis.

In Macedonia: Demirkapu (FORMÁNEK).

7. *M. subcordifrons* BORB. A Balaton 1900, 365 (*M. Schleicheri* × *verticillata*) caule reverse atque albicante villosulo, foliis magnitudine mediocri late ovatis, subcordatis rotundatisque, breviter acutis, mediocriter serratis, supra sparse adpresseque pilosis, subtus praecipue ad nervos crassiores magis pilosis, subfloralibus paulo minoribus.

In humidis ad Vésztő, Kót. Iráz, Tököz Kolosvárini (mas et femina).

3) *pluriglobula* BORB. Term.-rajzi füz. XVI. 1893, 52. forma foliorum cum *M. cordifronde* conveniens, differt villositate partium omnium *M. calaminthifoliae* VIS. densiore albicante, in parte herbae superiore fere tomentoso, caule superiore magis lanigero.

In Bulgariae l. c., Tatar-Bazardsik (FORMÁNEK).

In Serbiae monte Coška ad Vranja (FORMÁNEK).

In Macedonia: Lonjo, Bratindol, Hulansko, Bosomani, Demirkapu (FORMÁNEK).

In humidis ad Danubium Apatini (Borb. 1886).

c) *M. lamprosoma* BORB. ined., caule reverse piloso, foliis late ovatis, majusculis, basi rotundatis, in petiolum breviter cuneatis, utrinque sparse pilosis, nitentibusque, laevigatis, grosse atque argute serratis, verticillastris axillaribus, in apice caulis spicato-confluentibus.

In Austria inferiore: Mauer (*M. paludosa* et *melissaefolia* FL. exsicc. austrohung. 1756, non SOLE, nec HOST.).

In Germania: Grossenhain Saxorum (H. Hofm.).

Observ. *M. paludosa* SOLE, Menth. 22, breviter petiolata, «foliis

lanuginosis» ad *Capitato-spicatas* pertinere videtur, — *M. melissifolia* Host. Fl. Austr. II. 1831. 144 (non LEJ. et COURT. Compend. III. 1836. 379), quam cl. BRAUN in Fl. exsicc. c. huc reduxit, «foliis oblongo-ovatis... pedicellis glabris... calycis dentes breves, acutiusculi, corolla albicans» ad *Arvenses* pertinet. neque pseudo-spica ei adscribitur («floribus verticillatis».)

B) *Brachyodontae* BORB. ined. Habitus *M. austriacae* aut *M. arvensis*: pedunculis verticillorum magis elongatis, flaccidioribus, sparsius pilosis aut magis glabratis; dentibus calycis brevibus, triangulari-acutis.

8. *M. Sudetica* OP. Sezn. 1852. 65, absque diagn. DÉSEGLISE. Bull. soc. Angers, 1882. 17; foliis ovatis ellipticisque sparse pilosis, nitidis, basi parum angustatis, obtuse atque leviter serratis, verticillastra magna, pedicelli pubescentes.

In Moravia ad Ždar (KOVAR).

9. *M. Brassaiana* BORB. A Balaton 1900. 365 (*M. austriaca* × *aquatica*) foliis late ovatis, sparse pilosulis, basi rotundatis, serratis; verticillastra medioeria, pedicelli more *M. Austriacae* glabri.

In humidis ad rivulos prope Nádasd cott. Borsod: Hosszuaszó (BARTH).

10. *M. vaginalis* BORB. A Balaton 1900, 365. *M. aquatica* × *hydrophila*, foliis magnis, breviter acutis, ovato-oblongis, ovatisque, sat grosse serratis, utrinque sparse pubescentibus; verticillastris remotis, summo eorum foliis laud terminato; pedunculis pilis elongatis sparsis villosis, hinc inde glabratis. Caule ad angulos pubescente.

Ad rivulos inter Fenyőháza et Gombás.

11. *M. liptoviensis* BORB. A Balaton etc. 1900. 365. (*M. aquatica* × *oblongifrons*) caule piloso, foliis medioeribus utrinque sparse pilosis, floribus purpureis, inferne verticillatis, in apice caulis in spicam brevem confluentibus; pedicello et calyce villosis.

In paludosis supra Thermas Lucskienses, ad Tepla ibid.

12. *M. moesiaca* BORB. ined. Cum foliis canescenti-villosula, foliis ovatis, basi rotundatis aut leviter subcordatis serratis, illis *M. calamithifoliae* similibus, floribus verticillatis, majusculis, androdynamis, apice caulis verticillato-terminato.

In humidis ad Zaječar (NICIĆ).

(Cfr. etiam *M. amphioxym*, p. 51.).

Uj adatok Vasvármegye Flórájához.

Közli: Dr. Waisbecker Antal (Köszegen).

DR. ASCHERSON PÁL tanár és GRAEBNER nagy és jeles műve «*Synopsis der mitteleuropäischen Flora*», melyben hazánk növényzete is tekintetbe van véve, alapján nem csak az újabban Vasvármegyében szedett *Glumaceákat*, hanem a régebben gyűjtötteket is átvizsgáltam és azokat újra rendeztem gyűjteményemben. Ezeu

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1905

Band/Volume: [4](#)

Autor(en)/Author(s): Borbas [Borbás] Vincenz von

Artikel/Article: [Mentharum Nudicipites. 48-54](#)